

Vol. 9. – P. 821-833. **7.** *Truett I. B.* Development of quality management indexes / I. B. Truett // *Water Res.* – 1975. – Vol. 11, N.3. – P. 436–448. **8.** Методика екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями / Романенко В. Д., Жулинський В. М., Оксіук О. П. та ін. – К. : Символ-Т, 1998. – 28 с. **9.** *Сніжко С. І.* Оцінка та прогнозування якості природних вод / С. І. Сніжко. – К. : Ніка-Центр, 2001. – 264 с. **10.** *Юрасов С. М.* Методи оцінки якості природних вод : [конспект лекцій] / С. М. Юрасов. – Одеса : ТЕС, 2004. – 75 с. **11.** Рациональное использование водных ресурсов: [уч. для ВУЗов] / С. В. Яковлев, И. В. Прозоров, Е. Н. Иванов, И. Г. Губий. – М. : Высшая школа, 1991. – 400 с. **12.** Екологічне состояние трансграничных участков рек бассейна Днестра на территории Украины / [под ред. А. Г. Васенко, С. А. Афанасьева]. – К. : Академперіодика, 2002. – 355 с. **13.** *Тимченко З. В.* Водные ресурсы и экологическое состояние малых рек Крыма / З. В. Тимченко. – Симферополь : Доля, 2002. – 152 с. **14.** *Караушев А. В.* Методические основы оценки и регламентирования антропогенного влияния на качество поверхностных вод / А. В. Караушев. – Л. : Гидрометеоиздат, 1987. – 285 с.

Колісник А. В. Урахування ефекту сумачії забруднювальних речовин при оцінці якості річкових вод. Обґрунтована необхідність врахування ефекту сумачії забруднювальних речовин при оцінці якості річкових вод. В результаті порівняння різних методик виділені такі, які дозволяють врахувати цей ефект. На основі методики оцінки якості води за інтегральним показником L_j виконана оцінка якості річкових вод басейну Дністра в межах Вінницької області.

Ключові слова: якість води, ефект сумачії забруднювальних речовин, лімітуючи ознака шкідливості, інтегральний показник якості.

Kolisnyk A. V. Accounting summation effect of pollutants in evaluation process of the river water quality. In the paper the necessity of the summation effect of pollutants in evaluation process of the river water quality had been done. As a result of different methods was comparing and the better one for this effect determination was chosen. Based on the methodology for quality of the integral indicator L_j river water quality in the Dniester River basin area of Vinnitsa region was estimated.

Keywords: water quality, summation effect of the pollutants, integral indicator of quality.

Колесник А. В. Учет эффекта суммации загрязняющих веществ при оценке качества речных вод. Обоснована необходимость учета эффекта суммации загрязняющих веществ при оценке качества речных вод. В результате сравнения разных методик выделены такие, которые позволяют учитывать этот эффект. На основании методики оценки качества по интегральному показателю L_j выполнена оценка качества речных вод бассейна Днестра в границах Винницкой области.

Ключевые слова: качество воды, эффект суммации загрязняющих веществ, интегральный показатель качества.

Надійшла до редколегії 04.09.2015

УДК 911.5./9712.2. 577.47

Гілета Л. А.

*Львівський національний університет
імені Івана Франка*

КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСНОВИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПЛАНУВАННЯ: СТАН І ПРОБЛЕМИ

Ключові слова: територіальне планування, конструктивно-географічні основи

Процес інтеграції України в Європейський союз тягне за собою переформатування різних галузей господарства. Прагнення світової спільноти жити в сприятливому навколишньому середовищі викликало розвиток територіального планування основаного на географічному підґрунті, адже Європейський союз приділяє велику увагу екологічній політиці у різних масштабах. Ця політика спрямована на розгляд важливих наслідків територіального планування й базується

на забезпеченні якісного стану повітряного простору, управлінні водними ресурсами, охороні природи, збереженні біорізноманіття.

Просторове або територіальне планування широко поширене в світовій практиці управління. Це методи, які використовують у державному секторі, щоб впливати на розподіл людей та їх діяльності на території різних масштабів.

Просторове планування є синонімом міського планування або ж містобудівного проектування в Сполучених Штатах, але

цей термін часто використовується стосовно діяльності з планування також в європейських країнах. Воно включає в себе такі фахові дисципліни як різного роду землекористування, а також екологічне, економічне і суспільне планування.

Просторове планування відбувається на місцевому, регіональному, національному і міжнародних рівнях і часто призводить до створення планів територіального використання ресурсів природи. Еволюція цього напрямку почалася з кінця 1950-х років в Північно-Західній Європі.

Перше визначення просторового планування походить від Європейського Статуту регіонального/територіального планування, який називають "Статут Торремолінос", що був прийнятий в 1983 році на Європейській конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування (СЕМАТ). В ньому вказується, що регіональне/просторове планування дає географічне вираження економічної, соціальної, культурної та екологічної політики суспільства. Це одночасно наукова дисципліна, адміністративна робота і політика розроблена в якості міждисциплінарного та комплексного підходу, спрямованого в бік збалансованого регіонального розвитку і фізичної організації простору відповідно до загальної стратегії [1].

Як наукова дисципліна територіальне планування набуло широкого поширення [2], оскільки воно безпосередньо впливає на просторовий розвиток, якість навколишнього середовища та регіональний економічний розвиток. Вивчення територіального планування включає ознайомлення з міжнародними та європейськими практиками, що мають відношення до просторового та екологічного планування, можливість порівняння різних систем планування, що дасть змогу зрозуміти європейський та транскордонний вимір просторового планування.

Територіальне планування й містобудування в Україні сьогодні цілком належить до компетенції будівельників та архітекторів. Проте, розглядаючи містобудівні документи, зокрема закон України "Про планування і забудову територій" від 20 квітня 2000 року, що був основою для закону України "Про

регулювання містобудівної діяльності" від 17 лютого 2011 року, що діє й досі, визначає такі географічні поняття як територія. Згідно [11] територія – це частина земної поверхні у визначених межах (кордонах) з властивими їй географічним положенням, природними та створеними діяльністю людей умовами та ресурсами, а також з повітряним простором та розташованими під нею надрами.

Таким чином, можемо стверджувати, що територіальне планування, основане на понятті території і повинно включати географічні, й зокрема конструктивно-географічні дослідження та висновки, зважаючи на те, що об'єктом дослідження конструктивної географії є географічний простір, що згідно [4] розглядають як складний земний планетарний простір, розташований на конкретній території, який розвивається в часі і охоплює всі сфери географічної оболонки: літо-, гідро-, атмо-, біо- та соціосфери. Точніше об'єкт дослідження конструктивної географії – ландшафтно-господарські системи, наближені до природногосподарських територіальних систем, в яких природна і техногенна складові не протиставлені, а навпаки, взаємодіють у напрямку вписування системи в навколишнє середовище [6].

З цього випливає пряма залежність розвитку територіального планування на конструктивно-географічних основах. Проте, закон [11] визначає планування територій як процес регулювання використання територій, який полягає у створенні та впровадженні містобудівної документації, ухваленні та реалізації відповідних рішень. Основними завданнями планування і забудови територій на сьогодні є [11]:

- обґрунтування майбутніх потреб та визначення переважаючих напрямків використання територій;
- урахування державних, громадських і приватних інтересів під час планування, забудови та іншого використання територій;
- обґрунтування розподілу земель за цільовим призначенням та використання територій для містобудівних потреб;
- забезпечення раціонального розселення і визначення напрямів сталого розвитку населених пунктів;
- визначення і раціональне розташування територій житлової та громадської забудови, промислових,

рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних та інших територій і об'єктів;

- обґрунтування та встановлення режиму раціонального використання земель та забудови територій, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність;

- визначення, вилучення (викуп) і надання земельних ділянок для містобудівних потреб на основі містобудівної документації в межах, визначених законом;

- визначення територій, що мають особливу екологічну, наукову, естетичну, історико-культурну цінність, встановлення передбачених законодавством обмежень на їх планування, забудову та інше використання;

- охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів;

- регулювання забудови населених пунктів та інших територій.

Згідно з зазначеними вище завданнями, що передбачає територіальне планування спеціалісти-географи мають значне поле дослідження. Про те, що територіальне планування теоретично розвивається у системі географічних наук свідчить також блок питань для вступників до аспірантури з спеціальності 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів Київського національного університету імені Тараса Шевченка та навчальна дисципліна “Основи територіального проектування і районного планування” для напряму підготовки – 6.070904 “Геодезія, картографія та землеустрій”, що читається на географічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Відповідно до цього магістрів-випускники мають володіти фундаментальними знаннями з конструктивної географії, географічних та екологічних основ регіонального планування і проектування тощо.

Однак, розглядаючи питання сучасного стану територіального планування на конструктивно-географічних основах, ми встановили, що дослідження такого роду обмежуються

працями кількох вчених географів. Найбільш повно питання територіального планування з географічної точки зору описано у навчальному посібнику К. А. Позаченюк [9]. В праці висвітлено теоретичні основи територіального планування, зокрема ландшафтно-екологічні, рівні територіального планування. Обґрунтовано особливості планування міських і сільських поселень, промислових та сільськогосподарських районів, рекреаційних зон. Окремий розділ присвячений охороні природи та плануванню середовищеутворювальних геосистем.

Важливість ландшафтного планування у вирішенні завдань сталого розвитку України, й інтеграції його у територіальне планування розглянуто у праці Л. Г. Руденка та Є. О. Маруняк [13].

Питання геопланування, що зорієнтоване на географічне впорядкування територій різного масштабу та покращення територіальної організації життєдіяльності населення на всіх геопросторових рівнях вивчає О. Г. Топчієв [14].

Прикладні аспекти планування територій різного призначення теж частково висвітлені у наукових географічних публікаціях. Зокрема, питання використання конструктивно-географічного підходу у якості методологічної основи планування територіальної організації берегових зон у межах населених пунктів [5]. Та підходи до планування і упорядкування території агрогеосистем, а також необхідні меліоративні заходи для формування екологічно безпечних агрогеосистем у Карпатському регіоні [10].

Однак у працях сучасних вчених географів не вказано про необхідність врахування територіально-функціональної диференціації території за допомогою структурно-системного підходу, що забезпечить більш адекватні рішення щодо територіального планування в цілому. Й тут, на наш погляд, є значне поле для теоретичних, та відповідно, прикладних досліджень, метою яких є збереження й покращення стану навколишнього природного середовища.

Список літератури

1. Council of Europe. Retrieved 2013-10-06. 2. Атаманюк М. М. Основи територіального проектування і районного планування. Програма навчальної дисципліни / М. М. Атаманюк. – Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2011. – 9 с. 3. Гілета Л. А. Містобудівне проектування як поле конструктивно-географічних оптимізаційних досліджень / Л. А. Гілета // Конструктивна географія і картографія: стан, проблеми, перспективи. Мат. доп. Всеукр. наук. конф., присв. 15-річчю кафедри конструктивної географії і картографії ЛНУ ім. І. Франка (Львів, 14-16 тр. 2015). – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2015 – С. 43-46. 4. Економічна і соціальна географія світу : [навч. посібник для студентів географ. спеціальностей ВНЗ] / Кузик С. П., Шаблій О. І., Книш М. – Львів : Світ, 2005. – 672 с. 5. Зеркаль М. В. Конструктивно-географічні принципи територіальної організації берегових зон у населених пунктах / М. В. Перкаль // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. – 2013. – № 1-2. – С. 56-60. 6. Іванов Є. Ландшафти гірничопромислових територій : монографія / Євген Іванов. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 334 с. 7. Петлін В. М. Конструктивна географія / В. М. Петлін. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 544 с. 8. Позаченюк Е. А. Теоретические проблемы ландшафтного планирования / Е. А. Позаченюк // Актуальные проблемы ландшафтного планирования : материалы Всерос. научно-прак. конф. (Москва, 13-15 окт. 2011 г.). – М. : изд-во Московского ун-та, 2011. – С. 25-29. 9. Позаченюк Е. А. Территориальное планирование / Е. А. Позаченюк. – Симферополь : Доля, 2003. – 383 с. 10. Приходько М. М. Конструктивно-географічні засади планування території агрогеосистем у Карпатському регіоні / М. М. Приходько // Геополітика і екогеодинаміка регіонів. – 2014. – Т. 10, вып. 2. – С. 206-210. 11. Про планування і забудову територій: Закон України від 20 квітня 2000 року // Відомості ВРУ. – 2000. – № 31. – Ст. 250. 12. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 року // Відомості ВРУ. – 2011. – № 34. – Ст. 343. 13. Руденко Л. Г. Ландшафтне планування та його роль у вирішенні завдань сталого розвитку України / Л. Г. Руденко, Є. О. Маруняк // Укр. геогр. журн. – 2012. – № 1. – С. 3-8. 14. Толчієв О. Г. Методологічні засади геопланування регіону / Толчієв О. Г., Мальчикова Д. С., Шашеро А. М. // Укр. геогр. журн. – 2010. – № 1. – С. 23-31.

Гілета Л. А. Конструктивно-географічні основи територіального планування: стан і проблеми. Розглянуто необхідність здійснення територіального планування на конструктивно-географічних основах. Проаналізовано вимоги до організації територіального планування на основі праць сучасних вчених географів у даній сфері. Визначено поле майбутнього розвитку такого конструктивно-географічного напрямку як територіальне планування.

Ключові слова: територіальне планування, конструктивно-географічні основи.

Gileta L. Structural-geographical basis of territorial planning: state and problems. Were examined the need for spatial planning on structural-geographical basis. Requirements for the organization of territorial planning based on works by modern scientists geographers were analyzed. Field of future development such structural-geographical research as spatial planning was determined.

Keywords: spatial planning, structural-geographical basis.

Гілета Л. А. Конструктивно-географические основы территориального планирования: состояние и проблемы. Рассмотрено необходимость осуществления территориального планирования на конструктивно-географических основах. Проанализированы требования к организации территориального планирования на основе работ современных ученых географов в данной сфере. Определено поле будущего развития такого конструктивно-географического направления как территориальное планирование.

Ключевые слова: территориальное планирование, конструктивно-географические основы.

Надійшла до редколегії 03.09.2015